

jevi. Sicer pa trdi Kuhar sam v svoji avtobiografiji, da je sodeloval pri Rdečem praporu (prim. PZ, 363). Da je to ta komunistični tednik ali poltednik, na to opozarja Dušan Kermauner v svojih kritičnih pripombah k Prežihovemu zborniku v Naših razgledih z dne 14. decembra 1957.

Vse Kuharjeve anonimne in psevdonimne članke in poročila iz tega tednika ponatiskujemo v tej in v prihodnji številki JiS, saj niso samo izraz Kuharjevih pomembnih političnih pogledov, marveč tudi dokumentacija Vorančevega kasnejšega romana Požganice. Hkrati pa dajejo zanimiv pogled v Kuharjevo takratno politično delo, za katero imamo doslej še tako malo podatkov, in ga kažejo v boju proti koroški socialni demokraciji kot odločnega komunističnega revolucionarja.

To Kuharjevo delo, ki je z njim treba dopolniti njegovo bibliografijo v Prežihovem zborniku (PZ), je droben prispevek k letošnjemu štiridesetletnemu jubileju naše komunistične stranke.

Tu je ponatisnjeno dobesedno po izvirniku, samo ločila so popravljena. V oglatem oklepaju je ponekod nekaj dodatnih pojasnil. Za to številko prepozno odkrite Kuharjeve članke prinesemo v prihodnji številki, čeprav bi po datumih sodili tu vmes.

Marja Boršnik

PONATISI IZ RDEČEGA PRAPORA

Koroška in mi. [29. maja 1920, št. 3.] Proletariat v slovenskem delu Koroške živi povsem v specijalnih razmerah. Od prevrata sem, to je od leta 1918 balancira v politični negotovosti in ne pomeni nič, čepravno bi v Sloveniji pri svoji razmeroma precejšnji industriji lahko igral primerno ulogo. Po razpadu Avstrije se je del koroškega proletarijata priključil JSDS (Mežiška dolina). Organizirani proletarijat Rožne doline in Celovške okolice pa je svoj pristop k JSDS odklonil kljub vabilu te stranke in ta del še danes ni organiziran pri nas, temveč pripada organizatorični skupini Nem. Avstrije. Iz tega izhaja, da ta del koroškega proletarijata odklanja politično Jugoslavijo in da stoji popolnoma pod vplivom sosednje Nem. Avstrije. Tu je vsaka negacija bedasta! In pri tem omenjamo, da je proletarijat po pretežni večini slovenski. Mi se nočemo baviti s takimi eksperimenti, ker imamo za cilj le razredni boj ljudstva slovenskega in nemškega, ampak mi hočemo le konstatirati, da se v taki politični kolobociji ubija prava, živa socialistična misel, da v tem gine še ona troha razredne zavesti in borbenega smisla, ki ga nam je tako pičlo odgojila prvotno stara avstrijsko-nemška socialna demokracija. V plitvem razumevanju socializma smatra naš koroški organizovani proletarijat nemogoče, da bi se moglo v Jugoslaviji kdaj vladati socialistično. Za njega obstoji samo dvoje: N. Avstrija, republika; Jugoslavija, monarhija. Masa še ne pojmuje popolnoma razliko sistema, režima (katerega preuredba je prvotni cilj socializma), ki pa je danes *jednak* v avstrijski republiki in jugoslovanski monarhiji. V Ljubljani so streljali pretekli mesec kraljevi orožniki po delavcih, v Lincu pa socialdemokratska Volkswehr takisto po delavcih. Kakšna razlika? Za proletarca nobena bistvena!

Konferenca pariških imperijalistov je odredila za Koroško nekaj plebiscit. Mi sicer v principu odklanjamo tak plebiscit, ki ga nam servira svetovni kapitalistični blok — to beležimo le — konstatiramo pa silno kuriozen pojav, ki je nastal vsled tega v socialdemokratskih partijah II. internacionale. »Naprej« in »Arbeiterwille«, prvi organ JSDS, drugi pa organ nemško-avstrijske soc. dem. str. agitirata z drugimi meščanskimi listi za plebiscit in sicer vsak za svojo državo. Oba imenovana lista sta glasnika organa jedne in iste stranke, ki je baje internacionalna, ki ima isti program itd. Smešno! Proletariat, ali ne vidiš tega nesoglasja, desorientacije in vrstah lažisocialistov. »Naprej« boječ, obziren proti Rennerju, trka le nalahno na čustvo domovinske ljubezni, »Arbeiterwille« pa, odločen na potu od čistega socializma, agitira na vsa usta za N. Avstrijo, objavlja dopise iz cone A kot »Freie Stimmen« ali drugi taki listi. »Naprej« dozda še ni nastopil proti terorju, ki ga nasprotno nemški živelj izvaja proti slovenskemu v coni B. Tu je nedoslednost naših II. internacionalcev značilna. Pariški konferencarji so s svojo plebiscitno odredbo vrgli celokupni koroški proletarijat (jugoslovanski in avstrijski) iz tira in ga odtegnili razredni borbi. To je uspeh, ki je pa le lokalnega pomena in v celokupnem razvoju ne bo igral vloge. Soc. dem. stranka v N. Avstriji in njeni predstavitelji Gröger in Pressien v Celovcu so z našimi večinskimi sodrugji krenili na napačno pot. V Celovcu ne smejo komunisti zborovati, soc. demokrata Gröger in Pressien jim razbijata shode, kot se je dogodilo zadnjič pri Gromerju.

Dolžnost delavske stranke (komunistov) Jugoslavije je, da se zavzame za nas Korošce, da nas privede nazaj na pot čistega razrednega boja. Ona naj s svojim jasnim programom pokaže zavednemu delavstvu, kaj hoče, kar ji ne bo težko, in simpatije slov. kor. proletarijata se bodo ogrele za njo. Naši meščanski vladi pa kličemo: Ako ste res tako iskreni rodoljubi, pustite nam delovanje v coni A. Le edino mi smo v stanu pridobiti plasti ljudstva za Jugoslavijo. Ako pa tega ne, vsaj molčite in ne kvarite razpoloženja. Saj dobre volje vam ne tajimo, ampak vrlo nespodobni ste. Skupaj z nemškim nacionalističnim časopisjem pomagajte grditi Srbe in Hrvate, ki jih predočujete Korošcem le kot dobre vojake, ki se razumejo samo na bajonete. To je krivo! Republikansko razpoloženo koroško ljudstvo to odvrča. Povejmo rajši Korošcem, da so med Srbi najstarejši borci za čisti socializem, da srbski socialisti ne poznajo cincanja ali na levo, ali na desno, ampak imajo cilj: *Rusija*.

Iz komunistične Slovenije. [25. avgusta 1920, št. 25.] *Guštanj-Ravne*. Tudi pri nas na Koroškem prodira vztrajno komunistična misel. Teren je tu še prav posebno hvaležen, ker je tu precejšnje število industrijskega in poljedelskega delavstva, malih kmetov in kajzarjev in kmetijskih najemnikov na ogromnih veleposestvih. Vse to delavno ljudstvo se nahaja v vsakem oziru v najtežjem trpljenju, pomoči pa ne najde nikjer. Zato je delavstvo iz Guštanja sklicalo v nedeljo shod Komunistične Stranke, ki se je začel ob 9. uri zjutraj v prostorih gostilne pri pošti. Številno obiskani shod, na katerega je prišlo tudi precejšnje število sodrugov, ki so še organizirani v jugosl. soc. dem. stranki, je otvoril sodrug *Gradišnik* [fužinski delavec Matija Gradišnik, prim. PZ, 196, 197, 199, 200] in je pozval navzoče, da si izvolijo predsednika. Soglasno je bil izvoljen sodr. *Kuhar*. Navzoči okrožni tajnik soc. dem. stranke sodrug *Šalamon* je predlagal drugega predsednika z namenom, da se komunistom prevzame shod. Ker na dvakraten poziv nihče ni glasoval za njegovega kandidata, je prevzel predsedstvo sodrug *Kuhar*, ki je izjavil, da bo itak vsakdo lahko dobil besedo. Prvi je poročal sodrug *Fabjančič* [bivši suplent Vladislav Fabjančič, začasni urednik Rdečega prapora] o razvoju proletarskega gibanja iz II. v III. internacionalo. Orisal je imperijalistično fazo kapitalizma, ki se izraža v težkih spopadih med kapitalističnimi državami, posebno pa v svetovni vojni. Tu je zmagal anglosaksonski bančni trust nad nemškim bančnim trustom. Cela vrsta kapitalističnih držav je padla v kolonijalno sužnost. Med te spada tudi Jugoslavija. Zmagoviti ententni kapitalizem je sestavil svoj izvrševalni odbor, Ligo Narodov, to je kapitalistična internacionala, proti kateri mora postaviti proletarijat svojo rdečo komunistično Internacionalo, to še posebno, ker Liga Narodov priteguje že tudi nemške, avstrijske, ogerske, bolgarske in turške kapitaliste v svoj krog za boj proti delavnemu ljudstvu celega sveta. Nato razlaga sodrug govornik začetek, razvoj in današnje stanje III. Internacionale ter jo primerja z II. Internacionalo, ki ne odgovarja več nalogam proletarskega boja. Tretja Internacionala združuje v sebi ves revolucionarni proletarijat celega sveta. Nadalje je pokazal na praktičnih vzgledih v Belgiji, Nemčiji, Avstriji, na Češkem, v Jugoslaviji, da se je sodelovanje z buržoazijo izkazalo kot brezplodno in naravnost škodljivo interesom proletarijata. Potegniti gospodarstvo iz poloma, kamor ga je pripeljala kapital. vojna, se ne da drugače kakor s pomočjo pravičnega, toda železnega reda v produkciji in razdelitvi produktov, ki ga more izvesti le komunistični družabni red. Naloga proletarijata ni pomagati kapitalizmu, da ozdravi in se konsolidira, temveč je njegova naloga, da se pripravlja na svojo zgodovinsko misijo, to je vpeljavo komunističnega družabnega reda, potom osvojitve oblasti in diktature proletarijata. V Jugoslaviji je najmočnejša proletarska organizacija Komunistična Stranka in nepravilno je govoriti, da komunisti razbijajo delavske vrste. Če delavstvo, ki je še organizirano v drugih strankah, res teži za združitvijo proletarijata, naj pride tja, kjer je združeno že 90 % organiziranega proletarijata, t. j. v Komunistično Stranko. Ko je sodrug *Fabjančič* še razložil program in akcijski program Komunistične Stranke Jugoslavije, je posebno povdaryl, da je potrebno, da se luč komunizma занесе tudi med široke kmečke mase, ki neizmerno trpe pod udarci kapitalizma. Izrazil je nado, da se bodo v nedolgem času znašle vse zavedne vrste proletarijata pod isto rdečo zastavo, za iste cilje komunizma, za zmago Dela nad kapitalom. Sodr. *Muhar* je v poljudnem nemškem govoru razkrinkal katastrofalno gospodarstvo jugoslovanske buržoazije, ki tira vse javno življenje v anarhijo, ljudstvo pa v bedo, lakoto in obup. Razkrinkal je ves jezuitizem lažiljudskih in lažidemokratskih strank in je pokazal, da je edino prava pot, ki jo more ubrati proletarijat, pot, ki gre po njej Komunistična Internacionala. Delavno ljudstvo Koroške, ki je na meji dveh jezikov, ima posebno nalogo bratovsko združevati nemški proletarijat s proletarijatom Jugoslavije. Oba

govora so zbrani delavci in revni kmetje poslušali z največjim zanimanjem in s pogostim odobravanjem. Nato se je oglašil k besedi okrožni tajnik soc. dem. stranke sodrug *Salamon*, ki je izvajal, da se tudi on v glavnem strinja s principi komunizma, da pa morajo socialni demokratje za enkrat le opazovati, kako se bodo stvari razvile, potem bi eventualno tudi oni vstopili v Komunistično Stranko. Njegov govor je bil vseskozi miren in neoseben, kar je pač bela vrana pri soc. dem. na Kranjskem. Sodrugi *Fabjančič* je nato še razložil razvoj komunizma v Nemčiji in v nemški Avstriji in je poudaril, da ne bi bilo pravično, če bi socijaldemokratsko delavstvo mirno gledalo, kako se komunisti osamljeni bore za bodočnost *celega* proletarijata. (Burno odobravanje.) Shod se je zaključil v pol 12. uri. Skazalo se je, da se delavno ljudstvo na Koroškem vedno bolj zaveda potrebe proletarske združitve pod zastavo Komunistične Internacionalne. Oblasti so poslale ta dan 10 orožnikov z nasajenimi bajoneti v Guštanj in dva moža pravice na konjih. Gotovi elementi pa so nam ponoči strgali vse lepake. Hujšega ni bilo.

Kongres ujedinjenja Kovinarjev. [2. oktobra 1920, št. 36.] *Guštanj.* Dne 19. sept. t. l. se je vršilo člansko zborovanje tukajšnjih kovinarjev, na katerem se je razpravljalo o združenju kovinarskih organizacij Jugoslavije. S. *Salomon* je prebral predloge belgrajske centrale in protipredloge ljubljanskega osrednjega društva kovinarjev. Nato je zagovarjal stališče ljubljanskih tajnikov, princip federalizacije in nevtrilitete strokovnih organizacij, skratka stališče soc. demokracije. Pri tem se seveda ni mogel vzdržati osebnosti in je lopnil tudi po komunističnih voditeljih in povedal, da so to le študenti in profesorji, kar je bilo popolnoma nepotrebno in so navzoči kovinarji obsodili z nevoljo. S. *Kuhar*, ki je povzel besedo, je zagovarjal način centralizma in zedinjenja delavstva proti skupni fronti kapitalizma. Danes vidimo združene vse delodajalce pri nas v ujedinjenih industrijskih zvezah, kjer sedijo poleg srbskih bankirjev nemški in madžarski grofje. Ako uvidi potrebo centralizma 7 milijonov nemških kovinarjev, bodo vendar lahko ujedinjeni tudi 10.000 kovinarjev v Jugoslaviji. Rekel je, da morajo biti naše strokovne organizacije borbene jednote, ne pa kake bratovske skladišnice, kakor postajajo. S. *Abšner* [Apšner, prim. PZ, 274, 279] je nato predlagal, da naj naša kovinarska podružnica sploh ne pošlje delegate na kongres. Tega mnenja je bila večina tukajšnjih kovinarjev, ki živijo še v omejenih nazorih lokalnega patriotizma in pod vplivom plemenskega separatizma. To je odgoj plitve socijalne demokracije. Izvajanju s. *Kuharja* pa je pripisati uspeh, da se je nazadnje vendarle določil delegat za kongres, in sicer bo šel tja s. *Pipan* [Gregor Pipan, prim. PZ 164, 274, 278, s fotografijo na str. 279], ki je bil na predlog s. *Kuharja* izbran enoglasno.

Gospoda socijaldemokrati! Kje je vaša internacionalnost? [23. oktobra 1920, št. 42.] Agitacija za »plebiscit« na Koroškem pomeni popoln krah socijaldemokratske stranke v tej deželi. Socijaldemokratska stranka je na celi črti kapitulirala pred nacionalizmom in njeni voditelji so se prodali grofom in baronom. Tu mislimo mi deželno koroško socijaldemokratsko stranko v Celovcu in njene voditelje, ker jugoslovanske socijaldemokratske stranke na Koroškem ni. Vse strokovne in politične organizacije v A coni, tudi one, ki so članice jugoslovanske soc. dem. stranke, kot Pliberk, Reberca, Ruda itd., delajo po navodilih deželne centrale v Celovcu in so popolnoma v rokah celovških voditeljev Grögerjev in »sodrugov«. Ta vpliv celovške soc. dem. gospode pa sega tudi preko A cone v definitivno ozemlje Jugoslavije, na primer v Mežiško dolino, kjer so socijaldemokratske organizacije vsled tega popolnoma nesposobne za kako razredno akcijo in vegetirajo pod pečatom nacijskolističnih stremeljenj.

V A coni so na primer voditelji raznih organizacij obenem tudi voditelji celotne nemško-nacionalne in kapitalistične propagande v mnogih občinah.

Zadnji teden pred plebiscitom je nudil žalostno sliko. Delavstvo in sploh siromašni sloji, ki so v coni A v veliki večini, je boso, nago in gladno, a besni v medsebojnem sovraštvu v veselje kapitalizma. Celovski voditelji Gröger, Lukas itd. pa so hodili v družbi s kapitalisti kot Schumy, Lučovnik, Lakner in drugovi okrog po coni A, sklicevali so shode po § 2 in hujskali proletarijat v najostudnejšo gonjo. Ravno tisti »sodrug« so v Celovcu organizirali nekaj »Arbeiterbattallion«, ki je imel namen, vpasti v cono A kot »rešitelj Koroške«. Dunajska centrala nemško-avstrijske socijaldemokratske stranke z Rennerjem na čelu pa teh celovških sodrugov še ni izključila; nasprotno: z dopadajenjem in tajnim podpiranjem negujejo to gonjo. Le čitajte »Arbeiterzeitung« in »Arbeiterwille«!

Grögerju in vobče celovškim socializmom mi ne maramo dokazovati, da ne delajo prav, ker ti gospodje še niso bili *nikdar socialisti* in nam je pod čast debatirati z njimi o narodnostnih vprašanjih, o imperijalizmu in sploh o pojmi internacionale in socializma, ker so ti postavili geslo, objavljeno v »Sozial-demokratische Mitteilungen« (ki je delal propagando za nemško glasovanje), ki se glasi:

»Ein guter Deutscher auch ein guter internationaler Sozialist.«

Ljudi, ki so si take parole zapisali na svoje bandere, ne smatramo za socialiste.

Ves položaj nam jasno kaže, da danes na Koroškem sploh ne moremo mnogo govoriti o kaki socialistični stranki. To nas uči, da si bo morala vsaka socialistična stranka, ki bo pričela delovati med nami, *mase šele odgojiti* v nepopačenem socialističnem duhu.

To smo mi zabeležili kot objektivni kronisti v vednost listu »Delavcu«, ki v svoji 40. številki tako naivno piše: »Na Koroškem bo delavstvo glasovalo po materinem jeziku, Slovenci za Jugoslavijo, Nemci pa za Nemško Avstrijo.«

Kranjski socialdemokrati so vredni bratci svojih koroških tovarišev, samo da so bolj leni. Prejeli so od vladnega plebiscitnega fonda denar in so agitirali seveda za tistega, ki jih je plačal. *Koroški delavec*.

V boj za sovjetsko republiko! [24. novembra 1920, št. 51.] *Guštanj, Koroško*. Dne 14. t. m. se je vršil pri nas volilni shod Komunistične Stranke in socialdemokratske levice štajerskega okrožja. S. Gmajner iz Maribora [Tone Gmajnar, prim. PZ, 266, 285, 302, 303, 378, 388] je naslikal vso mizerijo kapitalistične vlade v Jugoslaviji, ki tira državo v propast. Razkril je tudi vso mizerijo socialdemokratske desničarske volilne politike. S. Šalomon iz Prevalj pa je mislil, da mora zagovarjati politiko te nesrečne stranke, kar se mu je pa ponesrečilo. Delavstvo mu je odgovarjalo s številnimi medklji in končno mu je S. Gmajner v splošno veselje navzočih dokazal iz programa soc. dem. stranke same, da so oni le za ustanovitev meščanske republike. Shod je bil zelo živahen; navzoči so vzpikali in delali medklje, kar je dokaz, da je v naših vrstah življenje. Soc. dem. zaupniki, ki so bili na shodu, so žalostno konstatirali, da jih je guštanjska buržoazija ociganila za volilno pravico. Dokazalo se jim je pa, da so temu krivi sami, ker niso vložili nobene reklamacije. Volilne pravice oropano delavstvo naj obenem z buržoazijo obračuna tudi s takimi voditelji, ki se ne brigajo za pravo razredno, delavsko politiko. Zastopnik kovinarske organizacije iz fabrike je izjavil, da se kovinarska centrala v Ljubljani zadnji čas popolnoma nič ne briga za podružnico Guštanj. Organizacija se nahaja v kritičnem položaju, organizacijo zapuščajo delavci trumoma, ljudje pristopajo h komunistom, klerikalcem in celo za narodne socialiste se ogrevajo nekateri; povrh tega bo odpustila tovarna nad 150 delavcev — ali iz Ljubljane ni nikogar, da bi pomagal, kljub temu, da se je že ponovno pisalo in prosilo, naj pride strokovni tajnik. To je izjavil sodrug soc. dem. desničar. Žalostno izpričevalo toliko hvaljene federacije!

[Prežihov Voranc]

OPAŽANJA Z NAŠIH ŠOL

1. *Slovenska berila po strokovnih šolah*. V zvezi s šolsko reformo in kadrovske politiko se pri nas poleg osemletk vse bolj uveljavljajo strokovne šole. Tu gre ne le za srednje tehnične in ekonomske šole in za učiteljska, ampak tudi za razne industrijske in kmetijske, mojstrske in vajenske šole ter v zadnjem času za razne strokovne šole in tečaje za odrasle. Jasno je, da te vrste šole deloma zaradi svojega ustroja in namena, deloma zaradi obiskovalcev, ki so pogosto odrasli ljudje iz prakse, potrebujejo tudi za slovenščino posebnih učnih načrtov, učnih knjig in delovnih metod. Temu problemu, ki smo ga doslej radi zanemarjali, bo treba zaradi njegove aktualnosti posvetiti tudi v našem listu nekaj načelnih in praktičnih slovenistično pedagoških člankov; zato vabimo zastopnike vseh naštetih strokovnih šol, da se čimprej oglasijo z ustreznimi prispevki.

Kar se tiče knjig, uporabljajo po teh šolah na splošno iste kot na gimnazijah; to velja zlasti za berila, s katerimi celó na gimnazijah niso dostojno oskrbljeni, manj za slovnice oziroma vadnice, od katerih jih je nekaj prirejenih posebej za strokovne šole. Iz učnega programa za strokovne šole bi moral odpasti ves historicistični balast — nekaj drugega je seveda poznavanje razvojne linije naše slovstvene in kulturne zgodovine — dijake po teh šolah naj bi bolj od drobnih slovničnih pravil učili praktičnega obvladovanja jezika ter jih, namesto da jih natrpavamo z zgodovinskimi podatki, vzgajali k umevanju leposlovja in ljubezni do knjige. Dijaki stro-

se v krški dolini še dandanes sliši. — Str. 171: biga = ovca, in ne le ovca, ki ima jagnje (G VII, 188), ampak vsaka ovca (krška dolina). — Str. 199: prilika o neusmiljenem hlapcu, kateremu je bil velik dolg odpuščen, on pak je svoje male neusmiljeno poterjeval, je pri Mt 18, 23—35. — Str. 200: »Prva hiša v farni vasi je bila krčma« meri na Krko. Stara cesta z Muljave čez Znojile na Krko je res pripeljala do prve hiše na Gmajni (sedaj Krka 19), kjer je bila v Jurčičevih časih gostilna pri Bučarju (Piškur). Bučarjevo krčmo, ki je že dolgo opuščena, omenja tudi dr. H. Tuma, ki je poleti 1881 obiskal Krko (Planinski vestnik 1933, 152—153). — Str. 248: »Naj bi kdaj v Zabrezje prišel«. Jurčič ves čas piše »na Zabrezje, na Zabrezju«, ker je pač imel v mislih grad na Kravjaku, samo na str. 248 se mu je izmaknilo »v Zabrezje«, kar je pravilneje. — Str. 252: čebele napraviti (III, 154: tobak napraviti = pipo s tobakom natlačiti) = čebele si omisliti. V krški dolini se še vedno sliši: kravo napraviti, prašiče napraviti = nakupiti si. Trdina (ZD IX, 16) piše: napravili so ljudi na odpad = pripravili k odpadu. — Str. 264: »kako bi bil bolan ležal in milo ječal«. Iz ljudske pesmi (prim. ZD III, 283, 391). — Str. 273: za praho grem orat ali praho grem delat = orati v jeseni, pred sv. Martinom, da zemlja čez zimo premrzne in se zrahlja, spomladi pa se še enkrat preorje. — Str. 324: »Ali bi te utronil!« To je očitna tiskovna napaka namesto »utrnil« = obrisal, udaril; zato ni nič čudnega, če Pleteršnik glagola »utroniti« ne pozna, glagol utrniti in otrniti pa Jurčič večkrat rabi: otrne in obriše si oči (II, 52); utrnila je solzo z očesa (II, 69, 96, 101, 108), zlasti pa III, 50: »Jaz bi mu bil že utrnil eno!« — Str. 208: »Ne more se reči, kateri bi bil Páris jabolko večje lepote dal.« Páris, lahkoživi trojanski kraljevič, sin Priama in Hekabe, povzročitelj trojanske vojne (Homer, Iliada). Hera, Afrodita in Atena so želele, naj Páris razsodi, kateri izmed njih pripada zlato jabolko, ki je imelo napis »Najlepši«, vrgla pa ga je Erinija med svate na Pelejevi svatbi. Páris je kot najlepšo izbral Afrodito in pozneje z njeno pomočjo ugrabil lepo Menelajevo ženo Heleno, kar je sprožilo trojansko vojno. — Str. 397: irt oponaša srako = šoja oponaša srako. Irt = šoja se v krški dolini še vedno rabi.

Jože Gregorič

Zapiski

PONATISI IZ RDEČEGA PRAPORA

IZ komunistične Slovenije. [19. junija 1920, št. 7.] *Guštanj-Ravne.* Delavstvo je na zborovanju dne 13. t. m. sprejelo soglasno naslednjo resolucijo: Delavstvo v Guštanju vzame poročilo o položaju na znanje ter sklene z ozirom na nujno potrebo, da se ves slovenski proletarijat združi v enotno fronto z vsem jugoslovanskim socialističnim delavstvom, pridružiti se takoj delavski socialistični stranki Jugoslavije (Komunistov). Združitev slovenskega delavstva z ostalim zavednim proletarijatom v državi je nujni pogoj skupni razredni zmagi. Samo zavedni proletarijat je nositelj srečne, svobodne Jugoslavije. Delavstvo Guštanja se loči od JSDS, ki je po krivdi voditeljev zapustila pravo pot socializma in nepretrganega razrednega boja, v nadi, da bo njegovemu vzgledu sledil še tisti ostanek delavstva v Sloveniji, ki se ni še odločil, ker je pričakoval, da se bode v smislu ljubljanskega sporazuma vsa stranka ujedini. Korumpirani voditelji stare JSDS so ta sporazum pogazili, ker nočejo ujedinenja, medtem ko ga delavstvo tirja, ker je to nujna potreba zgodovinskega razvoja. V narodnostnem oziru stoji proletarijat na stališču, da agitacija za pripadanje k eni ali drugi kapitalistični državi ni delo proletarijata. Ker se nahajamo v epohi svetovne revolucije; proletarijat mora povdarjati, da je proti vsaki formi kapitalistične države, bilo to republike, bilo monarhije, ter da se bori samo za ono obliko sovjetsko proletarske demokracije, ki jo predstavlja Rusija.

Dopisi. [23. junija 1920, št. 8.] *Guštanj-Ravne.* Zadnji čas opažamo med tukajšnjim delavstvom neko čudno, razdraženo politiko. Zdi se, da delavstvo pozablja, kaj je proletarec in kakšen cilj ima boj zavednega proletarca. Žal, da smo se zadnji čas vpletli v umazano nacionalistično borbo, kot buržuji, pripravimo se za »špraha« in nekateri hočemo biti poleg drugega tudi še »Korošci«. To je dokaz, da je pri nas proletarska zavest še nevzbujena in nezadostna. To pa ni prav in s tem ne bomo

prišli daleč; organiziran proletarijat drugih krajev nas bo smatral za izdajalce in nas bo vrgel iz svojih vrst. Predvsem ne smemo pozabiti, da smo vsi izkoriščani sužnji enega grofa, kapitalista, da smo berači, pohojeni in zaničevani. V naših »modernih Personalhazvih«, kjer je natlačeno toliko sto in sto duš, nimamo električne razsvetljave, čeravno vodi električna napeljava mimo delavskih hiš v ravnateljska in uradniška stanovanja. Že večkrat smo prosili za vpeljavo električne luči, ali za nas ni nikdar materiala, ker si tovarniško vodstvo menda misli, da tega nismo vredni. To naziranje o delavcih so naši sedanji gospodje podedovali od vladajoče gospode v stari Avstriji. Dalje moramo delavci imeti pred očmi tudi to, da delamo brez starostne oskrbe. Mi lahko še tako garamo za tovarno, lahko delamo do sive starosti, ali na stara leta bomo dobili za ta trud le beraško penzijo K 16,66 mesečno, kakor dobivajo danes naši penzionisti, ki so prej vse življenje potili krvavi pot za grofa in mu pomagali polniti žepe, zato da danes poginjajo od gladu pred našimi očmi. To imejmo pred očmi in za izboljšanje našega življenja se borimo. Pustimo »šprahe«, naša domovina je ves svet, naš boj gre za kruh. Izboljšanje naših življenjskih razmer nam pa bo prinesla le socijalna revolucija — in za socijalno revolucijo pri nas le ena stranka in ta se imenuje: Delavska socijalistična stranka Jugoslavije (Komunistov). Vstopimo vsi v njo! — Našo slovensko nacionalno buržoazijo pa pozivljamo, naj ne razburja s svojim šovinizmom mirnega delavstva.

Dopisi. [15. julija 1920, št. 13.] *Guštanj-Ravne.* »Naprej« je v svoji št. 150 prinesel dolg dopis iz Guštanja, kateremu se pozna na prvi pogled, da ni zrastel v Guštanju, ampak kje drugje v glavi kakega funkcionarja. Shod, o katerem piše, se je vršil že dne 20. junija, poročilo o njem pa so prinesli šele danes. Seveda gospodje so čakali in čakali, da bo kak sodrug poročal »Napreju« o shodu, ker se pa ni nihče oglasil, potem so pa gospodje oziroma »sodruzi« skovali ta dopis kar sami. Saj je vseeno, samo da je »štimumga«, pa je dobro. Seveda se v dopisu čisto na nizkoten način napada komunistična agitacija v Mežiški dolini. Očitajo se nam povsod zveze s klerikalci. Naša stranka se za to ne zagovarja, ker je preveč smešno, čudno je pa le, da so baš »sodruzi« socialdemokrati s svojim časopisjem in pa klerikalci z »Večernim listom« vedno skupaj v boju proti komunistom. Greš v cerkev, zmerja duhovnik raz prižnico črez komuniste, greš na shod socialdemokratske stranke, pa spet črez komuniste. V eni izmed prejšnjih števil se je zaletel »Naprej« tudi v našega delegata, ki smo ga poslali v Vukovar. Trdi, da je on govoril na kongresu, naj se Koroški priklapi brez plebiscita Jugoslaviji. To je nesramna zavita laž. Naš delegat je protestiral proti plebiscitu sploh, ker je to kapitalistična intriga pariških mogotcev, kar bomo na Koroškem Slovenci in Nemci dolgo občutili; protestiral je, ker je zastopal razred, ki ne pripoznava državnih mej, ki jih vstvarjajo buržujske forme. To je resnica, gospodje!

Proletarijatu plebiscitnega ozemlja na Koroškem! [18. avgusta 1920, št. 23.] Pariška konferenca, predstavnik svetovnega kapitalizma in imperijalizma, je poslala k nam na Koroško nekako komisijo, da dela nekaj plebiscit.

In evo danes komisije v plebiscitnih zonah A in B! S tem se je pričela prava komedija. Nacionalistični svet koroške dežele besni. Od ene strani se vpije komisiji: »Živio«, od druge strani pa: »Heil«. Nacionalisti na Koroškem so zbesneli, obojni, nemški in slovenski. Dolge procesije teh nacionalistov romajo k tej komisiji, se pritožujejo, protestirajo, prosijo. Ljudstvo se razburja na shodih, potom brezvestnega časopisja, postaja nestrpno in kriči kot znorelo. Časopisi, nemški in slovenski, prinašajo, lepo, slovesno obrobjeni, dolge, ognjevitve pozdravne članke, kjer v antantinih jezikih slavijo predstavnike »pravice« in se jim prilizujejo na svoj način za naklonjenost. Komisija pa gleda na vso to komedijo, ki je ne razume, in izda tu in tam kak plakat glede »tako imenovanega« plebiscita.

Tako izgleda zdaj ta glasovalna norišnica na Koroškem!

Nas komuniste briga ta komedija le toliko, v kolikor se tiče proletarijata. In tu nas navda žalost! Danes je na Koroškem socializem pokopan, danes je nacionalistična gonja omamila vse delavstvo tako, da je popolnoma pozabilo na svoje socijalno stanje in slepo drvi za nacionalisti. Danes na Koroškem ne moreš biti pravi socijalist; ako si socijalist, moraš molčati, drugače se ti zgodi kakor *Liebkechtu v Berlinu*.

Temu je krivo izdajalsko početje vodilnih krogov v vrstah socijalne demokracije, v kateri je organiziran naš koroški proletarijat. Mentaliteta koroških socijalistov se danes popolnoma nič ne razločuje od mentalitete raznih nacionalcov. Lokalni patriotizem, ki pravi: »Mi smo Korošci!«, je pri socijalistih ravno tako v modi kot

pri drugih buržujskih strankah. Duh internacionale gine iz mas vedno bolj in bolj in politično obzorje koroškega proletarijata se krči v koroškem šovinističnem močvirju.

Politike, ki jo v tem pogledu dela na Koroškem oficijelna nemško-avstrijska socialna demokracija z Dr. Rennerjem na čelu, ne moremo imenovati drugače kot veliko polit. umazanost. Skoro ves strokovno in polit. organizirani proletarijat na Koroškem je popolnoma pod vplivom sosednje nemško-avstr. soc. dem. stranke, ki ga izigrava v svoje nesocialistične, nacionalne svrhe. Nekaj tega proletarijata je sicer formalno organiziranega v jug. soc. dem. stranki, ali vse te organizacije so faktično pod vodstvom in vplivom nemške soc. dem. stranke, katera daje vodstvom teh organizacij direktive za postopanje. Voditelji soc. dem. stranke pri nas so zloglasni »sodruzi« Gröger, Pressien itd., ki se prav nič ne razločujejo od drugih nacionalističnih bestij D'Anunzijevega kalibra. Ves vpliv stranke so udinjali nacionalistični in lokalpatrijotični propagandi. Trenutno so obvladali razpoloženje delavstva, zato deluje zavestno, brezobzirno na sorodno jugoslov. soc. dem. stranko, ki pa vpiho teh razmer žalostna stoji ob strani in igra vlogo politične mevže. Usoda jug. soc. dem. stranke je res obupna. Delavstvo, faktično pod vplivom nemških strank, nima nikačega zaupanja do svojih voditeljev, ki jih uobče poniževalno imenuje »Kranjci!«. Dalje se je vsled narodnostnih razmer nateplo v stranko mnogo sumljivih elementov, veleposestnikov, trgovcev in drugih takih ljudi, ki so po prepričanju vse prej kot socialisti, ali iščejo zaščite v njej. Lahko si mislimo srčne bolečine soc. dem. stranke ob pogledu na lastne pristaše. Zatorej tudi ta neodločnost v vodilnih vrstah naše social-patrijotske nacionalne stranke v pogledih na koroško vprašanje, tako cinčavo pisanje njenega časopisja.

Pravo orijentirana socialistična politika najde tudi iz tega čisti izhod. Mi komunisti v jugoslovanskem delu Koroške smo v tem pogledu že jasno precizirali svoje stališče. Naš delegat, ki smo ga poslali v Vukovar, je na Kongresu izjavil, da komunistično orijentirani proletarijat na Koroškem odklanja plebiscit, ki ga nam je servirala pariška kapitalistična gospoda. To izjavo je pozdravil takrat celi kongres enodušno. In koliko prahu je vzdignila ta izjava v časopisju naših social-patrijotov. Koliko nerazumevanja, zavijanja!

Isto stališče kot mi zavzema glede plebiscita tudi komunistična stranka v Nemški Avstriji in njena voditelja Kerže in Tomasch v Celovcu.

Proletarijatu Koroške in posebno onemu iz zone A in B pa kličemo:

Delavci iz fabrik, iz lesov, kmetje z njiv in travnikov in vsi tisti, ki ste tlačeni in ki čutite jarem kapitala na vaših ramah, vas »plebiscit« ne briga čisto nič. Tak plebiscit ni stvar delavstva! Delavstvo ni zato tukaj, da bi delalo meje med narodi ali da bi pomagalo buržoaziji graditi take meje; ampak delavstvo mora meje, ki jih kapitalizem gradi, razdirati in podirati. *Meje podirati je tvoja naloga, proletarijat!* Pustite gnilo nemško in slovensko buržoazijo, naj se grize med seboj, naj dela meje, ker gospoda nima drugega dela. Ona je dolžna delati tako, ker je obsojena od usode časa na smrt in se bo s tem izčrpala. Cilji delavstva so čisto drugi, posebno v današnji revolucionarni dobi. Mi se moramo boriti za vpostavitev sovjetske demokracije, katere sliko nam podaja bratska Rusija, za vpostavitev proletarske diktature.

Na dan plebiscita naj vsak zaveden proletarec, vsak komunist ostane doma! S popolno abstinenco pokaži, ti delavstvo, svojo politično zrelost, da ne priznavaš odločb Pariza.

Delavstvo, ne hodi se klanjat tej ententni komisiji, ne hodi lizat rok, ne vpij »Heil« in »Živio«, ne trosi cvetlic tistim, ki so predstavniki gnjilega družabnega reda, tistim, ki hočejo uničiti sovjetsko, delavsko Rusijo. Proletarijat ni za te vrste »plebiscite!« To je naše komunistično stališče, stališče jugoslovanske in nemške komunistične stranke, katerega se držite. To, kar nam predpisujejo, ni samoodločba narodov, to je uspavanje mas v stari režim medsebojnega zatiranja, iz katerega vstajajo le krasne perspektive za kruto medsebojno vojsko.

Delavstvo, ne prepiraj se, pod katero kapitalistično državo hočeš pripasti, okleni se komunistične stranke, ki bo vse narodnostne prepire rešila boljše kot Pariz in ententa, okleni se komunistične internacionale, ki vodi resničen boj proti vsakemu zaslužnjenu, pravtako socialnemu kakor nacionalnemu.

Komisiji pa kličemo:

Vive le communisme internacional! *Koroški delavec.* [Kakor je razvidno iz ponatisa tega članka v Rdečem praporu z dne 21. avgusta 1920, šte. 24, je bilo zadnjih devet odstavkov s psevdonimnim podpisom vred zaplenjenih.]

Iz komunistične Slovenije. [15. septembra 1920, št. 31.] *Guštanj-Ravne, Koroško.* Delav. izobraževalna organizacija »Svoboda« v Guštanju priredi dne 19. IX. t. 1. ob 3. uri pop. v takozvani »Ruski baraki« poleg fabrike gledališko predstavo. Na sporedu je I. »Kovačev študent«, spevoigra v treh dejanjih, spremljana z društvenim orkestrom. II. »Če sta dva...«, burka v enem dejanju. Po predstavi se vrši prosta zabava z razkošnim vzporedom v gostilni pri »pošti«. To je prva samostojna prireditve guštanjanskega proletarijata, organiziranega v »Svobodi«, strogo kulturnega značaja. Cisti dobiček je namenjen za ustanovitev javne »Delavske knjižnice«, ki se bo otvorila še to jesen v okrilju »Svobode«. Proletariat, udeleži se svoje prireditve! Odbor.

Dopisi. [2. oktobra 1920, št. 36.] *Guštanj.* Dne 19. t. m. se je vršil takoj po zborovanju kovinarjev v gostilni pri »pošti« tudi ustanovni občni zbor krajevne politične organizacije Komunistične Stranke Jugoslavije. Na dnevnem redu je bilo poročilo o strankinem svetu dne 5. septembra v Ljubljani. Poročilo s. Kuharja so vzeli navzoči z odobrenjem na znanje. Nato se je izvolil sledeči odbor: Tresk Ivan, predsednik, Kraiger Henrik, blagajnik, Kuhar Lovro, tajnik, Metarnig Anton, Šmidhofer Alojz, Gradišnik Jakob in Gradišnik Matija odborniki. Sklenilo se je, da se bo posebno pozorno začelo delovati med kmetским proletarijatom po okolici, za katerega se danes ne briga nihče. Dalje se je naglašalo, da naj se osnuje po dovršenem plebiscitu tukaj strankino okrožno tajništvo za Koroško. Naša krajevna politična organizacija se je šele porodila, a ima že odbor, medtem ko social-demokratska že več let obstoji, a še nima nobenega odbora. Seve, »sodrug« social-demokrat pravi, najširši skupaj z drugimi buržujskimi strankami v nacionalističnih vodah.

Dopisi. [7. decembra 1920, št. 55.] *Iz mežiške doline.* Volitve [poslancev za Ustavotvorno skupščino dne 28. novembra] so končane. Mežiška dolina je manifestirala z absolutno večino za socialdemokrate. Dobila je 1130 glasov, SLS 800, komunisti 120 glasov, druge stranke še manjše. Rudarski revirji v Črni in Mežici so se izjavili kompaktno za soc. dem. Komunisti smo dobili v Guštanju 18 glasov, v sosednjem Tolstem vrhu 15 glasov, v sos. Prevaljah 11 gl., v Črni 13, v Mežici 4 in Dravogradu 58 glasov, kjer imamo večino. Ko bi ne bilo naše organizacije v Guštanju, bi ne dobila naša stranka nobenega glasu, kljub toliki industriji. Naša org. šteje 60 članov, torej kot postojanka v popolnoma sovražnem morju le ni odpovedala. Da nismo dobili več glasov, je krivo mnogo dejstev. Soc. dem. so agitirali tik pred volitvami, da komunistična lista ni sprejeta in da komunisti ne bodo smeli voliti. Drugič so cel okraj poplavalili z letaki in plakati, medtem ko mi nismo dobili ničesar od nobene strani kljub temu, da smo pisali in moledovali. Zadnjo noč od 27. na 28. novembra je prišel kurir iz Maribora ter prinesel letake, ko je bilo za uspešno agitacijo že prekasno in ko so nasprotniki plakativali zadnjo bajto po hribih. Tretje dejstvo je, da veliko naših somišljenikov ni imelo volilne pravice, ker se jih je neupravičeno izbrisalo zadnji moment iz imenika. Tako v Guštanju samem jih je naš predstavnik naštel 15. Podobno je bilo tudi po drugih občinah. Veliko je bilo tudi krivo to, da je občina Kotlje volila v oddaljenem Guštanju, zaradi tega jih sploh veliko ni šlo volit. Iz občine Kotle jih je prišlo le 50 %, iz Tolste vrha tudi 50 %. Ko bi ne bila tako oddaljena volišča, bi jih dobili gotovo več. Sploh je bila udeležba v Mežiški dolini slaba. Indiferentnost! Sedaj, ko ste na Kranjskem tako sijajno zmagali, bo treba prijeti pri nas. Sedaj, ko je tukajšnji proletarijat izvedel polom socialdemokracije na Kranjskem in v Hrvatski, je masa frapirana. Čutijo, da so izolirani. Sedaj vsaj vidijo, da komunizem ni fraza!

[Prežihov Voranc]

ZANIMIVE BESEDE

Slovensko *BLAVOR*, *MLAVOR*, *BABOR* »magična kača«. Lanski TT je v rubriki potovanj po Sloveniji poleg različnih drugih etnografskih drobcev spravil v evidenco tudi doslej neregistrirano besedo *blavor* »magična kača z diamantno krono na glavi«. Iz slovenske Istre poznamo že sto let z istim pomenom *babor*, med gradivom za LAS pa je na Krasu ugotovljeno tudi *mlavor* »magična kača večja kot modras« (Kobja glava). Verjetno je v zvezi s temi besedami tudi ime kačjega kralja *Babilon*, ki ga vsi poznajo iz Milčinskega Pravljič in je verjetno ljudsko etimološko naslonjeno na znano biblijsko krajevno ime s približno podobno fonetično zaporednostjo. Enako je skoraj gotovo tudi *riba Faronika* iz narodne pesmi na biblijski *faraon* naslonjena neznana starejša beseda ali ime.